

26. FAO Country Programming Framework for Ukraine 2016-2019. URL: <http://www.fao.org/3/a-bp567e.pdf>.

27. Swiss Cooperation Strategy Ukraine 2015-2018. URL: <https://www.seco-cooperation.admin.ch/secocoop/en/home/laender/ukraine.html>.

28. State Statistics Service of Ukraine Household Survey. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

29. Katya M. The Future Of Shopping In Ukraine: A Conversation With Retail Expert Nic Wolfs / Michaels Katya. URL: <http://odessareview.com/future-shopping-ukraine-conversation-retail-expert-nic-wolfs/>.

РОЗВИТОК СИСТЕМ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

DEVELOPMENT OF BANKING SUPERVISION SYSTEMS IN CENTRAL EUROPE COUNTRIES

Актуальною залишається проблема платоспроможності та стабільності міжнародної банківської системи. Новий регуляторний підхід у банківських системах країн Центральної Європи, який заснований на перегляді системи правил та стимулів, дає змогу більш ефективно реалізувати цілі пруденційного нагляду. Структура складається з модульної системи правил розрахунку вимог до капіталу, яка включає в себе найкращі практики, розроблені банками в методології управління ризиками. Нормативна база зміцнює зв'язок між вимогами до капіталу та організаційними аспектами, використовуючи синергію в управлінні банками та в наглядовому оцінюванні і діях.

Ключові слова: банківський нагляд, вимоги до капіталу, єдиний наглядовий механізм (SSM), механізм єдиного рішення (SRM), фонд єдиного вирішення (SRF), Європейська служба банківського нагляду (EBA).

Актуальной остается проблема платежеспособности и стабильности международной банковской системы. Новый нормативный подход в банковской системе стран Центральной Европы, основанный на пересмотренной системе правил и стимулов, позволяет более эффективно преследовать цели пруденциального надзора. Структура состоит из модульной системы правил расчета требований к капиталу, которая включает в себя лучшие практики,

разработанные банками в методологиях управления рисками. Нормативная база укрепляет связь между требованиями к капиталу и организационными аспектами, использует синергию в управлении банками, надзорные оценки и действия.

Ключевые слова: банковский надзор, требования к капиталу, единый надзорный механизм (SSM), механизм единого разрешения (SRM), фонд единого разрешения (SRF), Европейская служба банковского надзора (EBA).

The problem of payment ability and stability of the international banking system remains important. The new regulatory approach in central Europe's banking system based on a revised system of rules and incentives, enables more effective pursuit of the objectives of prudential supervision. The framework consists of a modular system of rules for calculating capital requirements that incorporates the best practices developed by banks in risk management methodologies. The regulatory framework strengthens the link between capital requirements and organizational aspects, exploiting synergies in the management of banks and in supervisory assessments and actions.

Key words: banking supervision, capital requirements, Single Supervisory Mechanism (SSM), Single Resolution Mechanism (SRM), Single Resolution Fund (SRF), European Banking Authority (EBA).

УДК 336.711:005.591(4-15)

Павлюк О.О.

к.е.н., доцент, докторант кафедри міжнародних фінансів
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Постановка проблеми. Світова фінансова криза, яка почалася в 2007 році в країнах Європи, окреслила проблеми банківської системи країн єврозони. Криза торкнулася кожної країни і показала, що банки, незважаючи на достатній рівень капіталу, стикалися з труднощами забезпечення себе достатньо ліквідними активами, а також важливість ліквідності для належного функціонування фінансових ринків і банківського сектору. Європейський банківський ландшафт глибоко змінився в результаті регуляторних відповідей на світову фінансову кризу 2007-2008 років в Єврозоні. Але зміни в економіці і регуляторному середовищі висвітлили низку невирішених питань у проблематиці європейського банкінгу. Тому необхідним є дослідження цих ключових питань, оскільки навіть

після суттєвих регуляторних реформ продовжуються дебати про подальші реформи, які необхідні для посилення регуляторної бази ЄС для обмеження майбутніх ризиків у банківській системі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Директива адекватності капіталу (Capital Adequacy Directive) [5] – це європейська директива, яка спрямована на встановлення єдиних вимог до рівня капіталу як для банківських установ, так і для небанківських фірм, які здійснюють операції з цінними паперами. Ця директива була вперше видана в 1993 році і переглянута в 1998 році. Оновлена Директива достатності капіталу почала діяти з 2006 року.

Директива з регулювання достатності капіталу The Capital Requirements Directive (CRD IV)

була спрямована на регулювання галузі фінансових послуг Європейського союзу, а саме впровадження системи нагляду в Європейському союзі, яка відображає правила Базеля III з вимірювання капіталу і стандартів капіталу.

Попередні Директиви достатності капіталу (2006/48 і 2006/49) [2; 3] були замінені новим законодавчим пакетом, відомим як «CRD IV». Цей пакет діє з 1 січня 2014 року і складається з Постанови ЄС № 575/2013 [6] та Директиви 2013/36/ЄС [4]. Це третій пакет поправок до первинних директив після двох попередніх наборів поправок, прийнятих Комісією у 2008 році (CRD II) і 2009-му (CRD III). CRD IV замінила Директиву про вимоги щодо капіталу (2006/48/ЄС та 2006/49/ЄС) (CRD) новою директивою та нормативними актами: Директивою CRD IV (2013/36/ЄС) та Положенням про вимоги щодо капіталу (575/2013) (Capital Requirements Regulation, CRR). Основна роль CRD IV полягає у впровадженні в ЄС ключових реформ Базеля III, узгоджених у грудні 2010 року. До них відносяться поправки до визначення капіталу та кредитного ризику контрагента та запровадження коефіцієнта ліквідності і вимог ліквідності. Глобальна мета цього нового набору правил полягає у зміцненні стійкості банківського сектора ЄС, щоб зробити його кращим в умовах економічних потрясінь та створити необхідні умови банкам для фінансування економічної активності і зростання.

Постановка завдання. Впровадження Європейських стандартів банківського регулювання та нагляду в Україні, яке було задекларовано керівництвом НБУ, вимагає від учасників національного банківського сектору активних дій у напрямі подальшого розвитку власних методик, систем і процесів із підтримки достатності капіталу та управління ризиками. На відміну від європейських фінансових організацій, які ось уже понад 10 років послідовно впроваджують ці стандарти, перед учасниками українського банківського сектору стоїть непросте завдання застосування цих стандартів. Тому завданням статті є дослідження суттєвих регуляторних реформ країн центральної Європи з метою визначення ключових тенденцій банківського нагляду та можливостей запровадження їх досвіду в банківський нагляд України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Італійська банківська система складається з багатофункціональних банківських груп, які орієнтовані на кредитування економічних відносин, а з 1990-х років діє відповідно до банківського законодавства, що дає змогу банкам діяти як службовцям. Така система висуває нові проблеми, такі як велика кількість непрацюючих кредитів та необхідність подальших реформ, особливо для кооперативних банків. Основою банківської системи Італії є Закон про банківську діяльність 1936 року, який офіційно визнає кредитну діяльність депозитних

установ як державні послуги. Процес лібералізації розпочався в Італії в середині 1980-х років і суттєво вплинув на широкую дерегуляцію та гармонізацію результатів на рівні ЄС, що завершилося прийняттям нового банківського права в 1993 році, яке діє і сьогодні і яке, по суті, дозволило банкам діяти як фірми, що підлягають пруденційному нагляду.

Основні особливості італійської системи управління кризовими ситуаціями: (1) профілактичний наглядовий підхід, що уможливує раннє виявлення банківських проблем; (2) режим вирішення, який передбачає процедури реструктуризації та ліквідації банків; (3) концентрація повноважень, що дає змогу відповідальному органу протистояти складним ситуаціям задля досягнення стабільності та ефективності фінансової системи; (4) законодавчий режим процедур урегулювання криз, який регулюється адміністративним правом. Тому роль наглядового органу є найважливішою в італійській системі, де завдання з урегулювання криз інтегруються з наглядовою діяльністю, тобто функції як нагляду, так і управління кризовими ситуаціями призначаються CLB для Банку Італії.

Платіжна криза та пік цього явища, які були досягнуті в 2013 році, а також у 2014 році, за даними ECB (ECB Asset Quality Review), були зумовлені незадовільною ефективністю економіки. Тривала криза, яка з 2007 року торкнулася фінансових систем та реальної економіки, привела до великої кількості неповернених кредитів у балансах європейських банків, зокрема італійських. Банківська система загалом відповідає вимогам щодо капіталу, але в кінці 2014 року кількість таких кредитів становить 350 млрд. євро, що в чотири рази вище європейського середнього. Кризи привели до різкого зростання неповернених кредитів, частота яких збільшилася до рекордних рівнів порівняно з іншими європейськими країнами, а також необхідності посилення конкуренції в системі шляхом запровадження нової правової та управлінської структури для *banche popolari*. Еволюція цього явища в Європі дуже різноманітна. Між банківськими системами існує чітка сегментація, що привело до різкого зростання неповернених кредитів у таких країнах, як Греція, Ірландія, Італія, Росія, Іспанія, тоді як у Франції, Нідерландах немає ознак погіршення, а Німеччина навіть показує зниження частки сумнівних та неповернених кредитів. В Іспанії та Ірландії це явище виникало поруч із кризою приватного боргу та кризою ринку нерухомості, що значно вплинуло на житлові іпотечні кредити сім'ям та будівельний сектор. В Італії, з іншого боку, безперервне і стійке виникнення неповернених кредитів пов'язують із неспроможністю сімей, які основному були зацікавлені в комерційних кредитах.

Британська банківська справа зазнала серйозних потрясінь, які були викликані глобальними

фінансовими кризами 2007-2008 років та кризою суверенного боргу 2011 року та супроводжувалися негативними явищами в механізмах страхування платежів, на ринку LIBOR, та на валютнообмінному ринку. Як наслідок цих «потрясінь», у банківській справі Великої Британії виникли великі збитки, які привели до значного державного втручання та до запровадження реформ регулювання. Такий масштаб державного втручання був безпрецедентним і включав три основних види втручання: гарантії банківських зобов'язань, рекапіталізацію та різні заходи підтримки активів. Так, за даними ЄС за 2015 рік, загальна державна підтримка британських банків у період з 2008-го по 2013 рік становила 19% валового внутрішнього продукту (ВВП) країни (2013 рік). Близько €191 мільярдів було надано для гарантій та інших заходів ліквідності, а решту було спрямовано на рекапіталізацію та рефінансування активів (140 мільярдів євро). Такі фінансові вкладення були поєднані з подальшими регуляторними реформами на дотримання вимог капіталу та ліквідності Базеля III. З часу глобальної фінансової кризи банкам довелося суттєво підвищити позиції в капіталі та ліквідності у напрямі їх збільшення як за внутрішніми, так і міжнародними вимогами (Базель III). Як правило, банки збільшили свої запаси капіталу і водночас зменшили свої ризикові активи (RWA). Інвестиційний банкінг, торгівельна діяльність були зменшені, як і інші ризиковані сфери кредитування. Проведення реформ банківського нагляду як у США, так і в країнах Центральної Європи мало на меті застрахуватися від проблемних банків та мінімізувати вплив банківських криз на клієнтів банків. Наприклад, головною структурною реформою в Великій Британії був акт «Фінансові послуги» (так звана банківська реформа) у грудні 2013 року, де законодавство має на меті покращити потенціал поглинання втрат банків. Збільшення абсорбції втрат британськими банками відбувається завдяки виконанню зобов'язань щодо вимог до регулятивного капіталу, які перевищують заходи, запропоновані Базелем III (новий глобальний нормативний стандарт щодо достатності та ліквідності банківського капіталу): банки повинні мати відношення власного капіталу до активів, зважених за ризиком, на рівні щонайменше 10%, а порівняно з вимогою ЄС – на рівні 7%. Тобто законодавство прагне встановити більш високі стандарти поведінки для британських банків. Законодавство запроваджує рекомендації Незалежної Комісії з питань банківської справи (комісія Віксерса, названа на честь сера Джона Вікерса), яка створена урядом у 2010 році для розгляду структурної реформи банківського сектору. Вона також вводить ключові рекомендації парламенту, а саме Комісії з банківських стандартів, яку дослухається уряд із метою переглядання банків-

ської поведінки, а саме професійних стандартів та культури в банківській справі. Парламентська комісія з банківських стандартів (Parliamentary Commission on Banking Standards, PCBS) була створена в липні 2012 року для оцінки професійних стандартів та культури у банківському секторі (при цьому також з урахуванням нормативно-правової бази та конкуренції і розслідування процесу встановлення ставки LIBOR). Комісія досліджує питання корпоративного управління, прозорість та потенційні конфлікти інтересів та їх наслідки регулювання для державної політики Великої Британії. Закон про фінансові послуги (банківська реформа) набрав чинності в грудні 2013 року. Внесені фундаментальні зміни у способи регулювання банків та інших фінансових інститутів. Це надало Банку Англії першорядного значення за забезпеченням економічної стабільності шляхом нагляду трьома новими органами: Комітетом з фінансової політики (Financial Policy Committee, FPC), Органом фінансової поведінки (the Financial Conduct Authority, FCA) та пруденційним регулюючим органом (the Prudential Regulatory Authority, PRA).

В умовах ускладнення через триваючу економічну кризу італійська модель урегулювання і вирішення кризових ситуацій допомогла уникнути труднощів, з якими стикаються посередники, таким чином сприяючи системній стабільності та впевненості вкладників у банківській системі. Разом із тим досвід подолання кризових явищ та загальна підготовка банківської системи Італії вплинули на формування загальної концепції банківського регулювання та нагляду, яка орієнтується на сучасні стандарти та практики бухгалтерського обліку, оподаткування, що повинні мати високий ступінь гармонізації на європейському рівні. Тому ЕВА розробила єдині стандарти нагляду (SSM) для врахування значних національних відмінностей з погляду регуляторної та бухгалтерської практики щодо класифікації кредитів між виконавцями та різними категоріями, коригування вартості та розкриття інформації про неповернені кредити. Сучасна реформа банківської системи Італії змінила кілька положень, включених до Банківського закону 1993 року, що є основним стовпом регулювання сучасної італійської банківської системи. Ця реформа спрямована на посилення спроможності коопераційних банків процвітати на швидкозмінному банківському ринку шляхом запровадження нової системи регулювання та нагляду на основі високих вимог до капіталу, суворого періодичного характеру проведення стрес-тестів. В Італії набув чинності єдиний механізм нагляду (SSM) та законодавчо імплементована Директива 2013/36/ЄС («CRD IV»). Водночас регуляторне втручання Банку Італії в законодавчу базу, визначену банківською кризою на європейському рівні, відбувається на підставі European Directive on the recovery

and resolution of banks [7]. Після недавньої фінансової кризи ЄС прийняв низку заходів щодо гармонізації та вдосконалення інструментів для подолання банківських криз у своїх країнах-членах. Національна модель та її особливості повинні адаптуватися до нової Директиви ЄС щодо відновлення та вирішення проблем, яка запроваджує в усіх країнах ЄС гармонізований режим вирішення банківських криз. Така гармонізація також має важливе значення для належного функціонування Механізму Єдиної Резолюції та для координації в кризі за участі посередників, які працюють у країнах, що не є членами ЄС.

Країни ЄС мали перенести положення цієї директиви до національного законодавства до 31 грудня 2014 року. Всі вони повідомили про свої заходи щодо перенесення. Згідно з реформою, Банк Італії – це вторинна ланка регулювання, оскільки здійснює заходи, що дозволяють цим банкам адаптуватися до нової реформи протягом 18 місяців. Розпорядження банку відбувається тоді, коли органи влади визначають, що банк, який не працює, не може пройти звичайні процедури банкрутства, не посягаючи на суспільні інтереси та не викликаючи фінансову нестабільність. Щоб організувати управління такого банку згідно з цим документом, слід дотримуватися таких дій: забезпечити безперервність критичних функцій банку, підтримувати фінансову стабільність, відновити життєздатність усього банку.

З вищесказаного можна побачити, що британські банки працюють у новому і складному регуляторному середовищі. Мета полягає в поліпшенні економічної та фінансової стабільності, зниженні ймовірності майбутніх криз та підвищенні етики та відповідальності менеджерської поведінки. Реформи впроваджуються таким чином, щоб до 2019 року (крайній термін для багатьох регуляторних ініціатив на банківській арені) платники податків Великобританії були найкраще захищені від будь-якої майбутньої кризи банківського сектору. Структурні реформи у Великобританії відбуваються з вересня 2011 року під егідою Незалежної Комісії з питань банківської діяльності – Banking Reform Act of 2013, а також у США (реформа Додда-Френка Уолл Стріті, Закон про захист прав споживачів від липня 2010 року). Реформи подібні, але мають різницю. У Великобританії реформа захищає роздрібну торгівлю та різні інвестиції банківської діяльності, тоді як Закон Dodd-Frank від 2010 року не дозволяє банкам здійснювати власну торгівлю та обмежує їх хедж-фонди та приватну прибуткову активність. Реалізація цих реформ триває. Американські банки йдуть попереду по впровадженню Dodd-Frank до повної відповідності, а британські банки орієнтуються на 2019 рік як кінцевий термін (такий же, як і в «Базелі III»). Законодавство знаходиться на різних етапах роз-

витку і має різні особливості. У США у правила в Dodd-Frank навряд чи будуть внесені зміни, на відміну від закону Великобританії, який постійно змінюється. Порівняння реформ Великобританії та США показує, що вони також рекомендують юридичне відокремлення або відділення депозитного банку від інвестиційного банку. У США, наприклад, депозитні банки не мають можливості інвестувати в більшість цінних паперів та андеррайтинг. У Великобританії реформами визначено довгий перелік запропонованих заборонених операцій із цінними паперами (в тому числі торгові операції, кредитування цінних паперів, торгівля, виведення, сек'юритизація), але їх можна проводити, якщо вони вважаються допоміжними для основного бізнесу. Реформи структурного сектору банківського сектору в Європі впливають із рекомендацій 2012 року Експертною групою ЄС з реформування високого рівня банківського сектору ЄС під головуванням Ерккі Лівіанен (інакше відомі як Доповідь Liikanen). Вони були введені в законодавство ЄС до 2017 року. Після укладення угоди Європейської Ради в червні 2015 року Європейські пропозиції щодо реформ подібні до тих, що стосуються Великобританії та США, але мають певні відмінності. Наприклад, ЄС планує юридично розмежувати власну торгівлю та пов'язані з нею торгові операції (лише для найбільших банків – тих, що мають активи понад 30 мільярдів євро, а також торговельну діяльність щонайменше 70 мільярдів євро, або 10 відсотків їх сукупних активів).

Цікаво порівняти основні розбіжності між рекомендаціями Великобританії та ЄС. Попередні пропозиції є результатом короткого розгляду структурних реформ у банківському секторі Великобританії, які сприяють фінансовій стабільності та конкуренції: роздрібний бізнес має бути відокремлений від оптового та інвестиційних банківських послуг; різні частини одного і того самого банку повинні мати окремих юридичних осіб; системно важливі банки та великі операції роздрібногo бізнесу у Великобританії повинні мати мінімум 10% капіталу до співвідношення активів, управління ризиками повинно стати самодостатнім і менш складним для роздрібногo торгівлі банківськими послугами, але залишається складним для оптових/інвестиційних банківських послуг. Актуальним залишається також питання створення європейського страхового депозиту разом із розпорядчим фондом. Аргументом також є те, що банківські депозити слід розглядати як безпечні в кожній країні ЄС або в країні-члені єврозони, тому що, якщо капітал є мобільним, у разі виникнення банківських проблем депозити потраплять у безпечне місце. Тим не менше пропозиція є спірною та передбачає форму взаємозаліку боргу в межах ЄС чи єврозони, згідно з якою захист депозитів, скажімо, фінансується членом із належною банківською системою, використовується для

захисту вкладників у країні з неефективною банківською системою.

Ключовими рекомендаціями звіту Liikanen в ЄС є: приватна торгівля та інші важливі торгові заходи повинні бути окремими видами діяльності, важливими частками банківського бізнесу; банки повинні скласти та підтримувати ефективно та реалістичне відновлення планів вирішення, як це пропонується в Директиві з відновлення та вирішення проблем (Recovery and Resolution Directive); необхідно застосовувати більш міцні ваги ризику мінімальних стандартів капіталу та більш послідовне ставлення до ризику у внутрішніх моделях; реформи корпоративного управління повинні бути посилені шляхом конкретних заходів щодо зміцнення правління та управління та сприяти управлінню. Порівняння реформ у Великобританії та ЄС показує, що ці реформи рекомендують юридичне відокремлення роздрібного та інвестиційного банку. Пропозиції Liikanen також відносяться до заборони кредитного ризику депозитного банку, хедж-фондів та інвестицій в приватному капіталі. З погляду внутрішньогрупових ризиків та депозитів правила як ЄС, так і Великобританії виглядають менш чітко, ніж у США. За вимогами щодо капіталу в ЄС та Великобританії банки підлягають виконанню Директиви про вимоги до капіталу 4 (CRD IV) та вимоги до капіталу Регламенту (2011 року), який загалом відповідає вимогам Базеля III. Liikanen також рекомендує, щоб більше капіталу запозичувати проти ризикових операцій торгової книги, кредитування нерухомості, а також (як у Великобританії) системні установи повинні мати більше капіталу, ніж раніше.

Після кризи та суверенної боргової ситуації в 2011 році у червні 2012 року Європейська Рада окреслила пропозиції щодо створення європейського Банківського союзу як частини програми, спрямованої на вирішення проблем у Європейській фінансовій системі, а також створення більш надійної фінансової системи. Пропозиції мали три ключові елементи. По-перше, відповідальність за банківський нагляд має бути на європейському рівні, тобто слід запровадити загальні механізми, по-друге, запровадити механізм контролю за банками і, по-третє, застрахувати депозити клієнтів. Першим кроком було створення єдиної наглядової системи (SSM) як європейського, так і національного виміру, що і було створено в листопаді 2014 року в Європейському центральному банку. На європейському рівні буде надано наглядовий орган з попереджувальними повноваженнями щодо втручання, які застосовуються до банків. Частина процесу руху до SSM передбачає реалізацію регуляторної реформи Європейського банківського органу (European Banking Authority (EBA) та адаптування її до нової ситуації, а також прийняття нових правил регулювання капі-

талу (the EUs Capital Requirements Regulation), а також четверту Директиву про вимоги до капіталу (CRD4). Мета полягає в тому, щоб реалізувати єдиний гармонізований наглядовий комплекс правил на основі Базеля III, а не на розбіжності національних домовленостей. Головне завдання влади Великобританії, яка разом із Швецією сказали, що вони не братимуть участі в SSM, – розробити заходи для захисту банків. Оскільки 19 країн є членами єврозони, а дев'ять – не в єврозоні, то залишається відкритим питання «тісного співробітництва» цих країн для участі. Крім того, існує велика стурбованість тим, що нові заходи підірвуть позицію Європейського банківського органу (EBA) як незалежного органу ЄС, якій був заснований для того, щоб забезпечити ефективно та послідовне пруденційне регулювання та нагляд через європейський банківський сектор. Головне завдання EBA – це сприяти створенню єдиних європейських правил у банківській справі, мета яких полягає у забезпеченні єдиного набору гармонізованих пруденційних правил для фінансових операцій фінансових інститутів по всьому ЄС. Політики у Великобританії скептично ставляться до того, чи може ЄС встановити надійний і ефективний режим врегулювання банків. Незважаючи на занепокоєння щодо відмінностей ставлення до єврозони країн, що не в єврозоні, політики та інвестори стверджують, що більшість банківських невдач у минулому були вирішені через націоналізацію або капітальні ін'єкції. Допомога банку Fortis (Бельгія, Голландія та Люксембург) вважається винятком, а не гучним успіхом. Крім того, в Європі законодавство про банкрутство слідує за національними принципами, про що свідчить необхідність проведення масштабної реформи таких законів, якщо буде запроваджено схему єдиної резолюції. Після фінансової суверенної кризи низка країн-членів, які раніше проводили звичайні процедури банкрутства, вирішили на італійському прикладі застосовувати заходи на національному рівні для забезпечення стабільності своїх фінансових ринків та встановлення спеціальних правил для банків та інвестиційних компаній. Це було викликано тим, що попереднє втручання ЄС щодо управління кризами мало на меті забезпечити взаємне визнання, не узгоджуючи різні національні положення. Різні підходи щодо регулювання банків членів євро та не членів також викликає занепокоєння щодо ролі Європейської ради із системного ризику, а також ролі Банку міжнародних розрахунків на базі Financial Stability Board у гармонізації регуляторних стандартів по країнах.

Британський банківський бізнес помітно змінився після фінансової кризи 2007-2008 років. Такі тенденції, як дерегуляція, технологічні зміни, а також подальша інтеграція через створення єдиного європейського ринку, вплинули на економічний сектор.

Британські банки продовжують працювати у складних умовах, продовжуючи роботу над регуляторним та оперативним навантаженням, хоча економічна ситуація поступово поліпшується. На нашу думку, вони прийняли низку реформ і успішно зміцнили свої позиції в капіталі, які перевищують нормативні Базельські вимоги та практично відповідають вимогам Базеля III, зменшивши вплив інвестицій у банківську та торговельну діяльність, а також скоротили ризикові частини їх балансів.

Відповідно до вимог Законів України «Про Національний банк України» та «Про банки і банківську діяльність» затверджена інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні [9]. Інструкція розроблена відповідно до загальноприйнятих у міжнародній практиці принципів і стандартів. Ця Інструкція вводить з метою забезпечення стабільної діяльності банків та своєчасного виконання ними зобов'язань перед вкладниками, а також запобігання неправильному розподілу ресурсів і втраті капіталу через ризики, що притаманні банківській діяльності, нормативи капіталу: мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1), достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2), достатності основного капіталу (Н3); нормативи ліквідності (миттєва ліквідність (Н4), поточна ліквідність (Н5), короткострокова ліквідність (Н6); нормативи кредитного ризику (максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), великих кредитних ризиків (Н8), максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9); нормативи інвестування (інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11), загальної суми інвестування (Н12). Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1), що отримав банківську ліцензію після 11 липня 2014 року, має становити 500 мільйонів гривень.

З метою підвищення стійкості банків у період фінансової та економічної нестабільності, створення ними запасу капіталу для підвищення спроможності протистояти ризикам Національний банк встановлює вимоги щодо формування банками буферів капіталу, а саме: буфера запасу (консервації) капіталу (планується запровадити з 1.01.2020 року) та контрциклічного буфера (запроваджується за рішенням регулятора). Банк формує буфери капіталу, а саме: буфер запасу (консервації) капіталу, контрциклічний буфер. Банк формує буфери капіталу понад нормативне значення нормативу достатності основного капіталу (Н3). Буфер запасу (консервації) капіталу розраховується від загального обсягу ризику. Банк формує буфер запасу (консервації) капіталу починаючи з 1 січня 2020 року у розмірі 0,625 відсотка. Контрциклічний буфер капіталу розраховується від загального обсягу ризику в розмірі 0-2,5 відсотка. Розмір контрциклічного буфера капіталу вста-

новлюється за рішенням Правління Національного банку в разі значної кредитної активності банків із урахуванням ризиків, пов'язаних із надмірним зростанням кредитування. Зазначена інформація завчасно розміщується на сторінці Офіційного інтернет-представництва Національного банку та має містити відомості, зокрема щодо розміру буфера, дати запровадження буфера в установленому розмірі.

Таким чином, в Україні основні показники діяльності банків не змінювалися та не реформувалися докорінно, хоча банківська система пройшла через кризи, які були пов'язані з ліквідністю. Нові вимоги до капіталу банків затверджені постановою Правління НБУ від 12.05.2015 р. № 312 «Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» [8]. З січня 2019 року для системно важливих банків встановлюються значення нормативів миттєвої ліквідності (Н4) не менше 30%, максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) – не більше 20%.

З метою подолання наслідків кризи в банківській системі розробляється проект положення про організацію системи управління ризиками в банках України. Згідно з цим проектом передбачається, що банк регулярно (не рідше ніж раз на рік) здійснює валідацію (перегляд ефективності) моделей та інструментів оцінки ризиків.

Висновки. Досвід проведення реформ банківського нагляду в країнах центральної Європи свідчить, що ці реформи мали на меті застрахувати від проблемних банків та мінімізувати вплив банківських криз на клієнтів банків. Тривала криза, яка з 2007 року торкнулася фінансових систем та реальних економік, привела, серед іншого, до великої кількості неповернених кредитів у балансах європейських банків. Наприклад, в кінці 2014 року кількість таких кредитів в Італії становить 350 млрд. євро, що в чотири рази вище європейського середнього рівня. Шляхом подолання таких негативних явищ стали фінансові вкладення у поєднанні з подальшими регуляторними реформами на дотримання вимог капіталу та ліквідності Базеля III. З часу глобальної фінансової кризи банкам довелося суттєво підвищити їхні позиції в капіталі та ліквідності у напрямі їх збільшення як за внутрішніми, так і за міжнародними вимогами (Базель III). Як правило, банки збільшили свої запаси капіталу і водночас зменшили свої ризикові активи (RWA). Крім того, деякі країни провели структурні реформи, як, наприклад, Велика Британія, з метою покращення потенціалу поглинання втрат банків. Збільшення абсорбції втрат британськими банками відбувається завдяки виконанню зобов'язань щодо вимог до регулятивного капіталу, які перевищують заходи, запропоновані Базелем-III (новий глобальний нормативний стандарт щодо

достатності та ліквідності банківського капіталу): банки повинні мати співвідношення власного капіталу до активів, зважених за ризиком, на рівні щонайменше 10%, у порівнянні з вимогою ЄС – на рівні 7%. В умовах ускладнення через триваючу економічну кризу італійська модель врегулювання і вирішення кризових ситуацій допомогла уникнути труднощів, з якими стикаються посередники, таким чином сприяючи системній стабільності та впевненості вкладників у банківській системі. Разом із тим досвід подолання кризових явищ та загальна підготовка банківської системи Італії вплинули на формування загальної концепції банківського регулювання та нагляду, яка орієнтується на сучасні стандарти та практики бухгалтерського обліку, оподаткування, що повинні мати високий ступінь гармонізації на європейському рівні.

Українська банківська система також зазнала кризи останніх років. За даними Національного банку України, з 1 лютого 2016 року по 1 грудня 2016 року кількість діючих банків скоротилася з 116 до 98, також скоротилися активи банків з 1 293 104 млн. грн. до 1 263 359 млн. грн. У грудні 2016 року відбулася націоналізація системного банку «Приватбанку». Як було повідомлено в меморандумі, націоналізація відбулася з метою збереження фінансової стабільності та задля забезпечення відповідності всіх українських банків нормативним вимогам НБУ. За даними НБУ, загальна потреба «Приватбанку» в капіталі становила 148 млрд. грн. Аналіз ситуації у фінансовому секторі України показує наявність проблем, які свідчать про кризові явища в банківській системі України, зокрема, в системі банківського регулювання та нагляду. Згідно з нормативною базою, банківський нагляд в системі Національного банку України має достатній рівень незалежності, але під час фінансової кризи, на мою думку, окреслилися проблемні питання щодо її функціонального та інституційного складника. Ускладнення процесу регулювання впливає на ускладнення проведення банківського бізнесу, особливо в умовах девальвації гривні та тотального банкрутства банків. Тому існує великий сумнів, що в умовах кризи фінансової та банківської системи знайдуться ресурси для запровадження нових стандартів Базельського нагляду. Крім того, за останні роки не велося ніякої підготовчої роботи до запровадження стандартів Базельського комітету, зокрема Базеля II та Базеля II,5, які є проміжними для втілення Базеля III.

Необхідність переходу на новітні стандарти бухгалтерського обліку. Нормотворчою радою IASC є International Board of Accounting Standards (IBAS), яка розробляє міжнародні стандарти обліку фінансових активів AFRS9 замість міжнародних стандартів AFRRS39. Цей стандарт складається з двох основних частин, перша стосується визнання вартості активу в момент його придбання,

тобто його оцінки. Друга – це оцінка активу внаслідок його знецінення (втрата вартості). У цій частині велика увага приділяється ризик-менеджменту як набору спеціальних елементів оцінки вартості після знецінення, а також розрахунку резервів під знецінення. Завдяки цьому ця частина пов'язана з рекомендаціями Базельського комітету. Така тісна співпраця сприяє виведенню конкретної формули для знаходження певної цифри резервів банку під знецінення активу.

Банківська система України потребує від національного регулятора забезпечення прозорості в проведенні бізнесу шляхом видання інструкцій, рекомендацій, які б регулювали ризик-менеджмент та запобігали банкрутству банків. Таким положенням, наприклад, могло би стати положення про підсилення регуляторних вимог до управління ризиками в банках задля наближення до найкращих світових стандартів ризик-менеджменту. Основними складниками таких вимог є: запровадження систем управління ризиками та звітності, введення внутрішньобанківських документів з управління ризиками, запровадження інформаційних систем з управління ризиками та звітністю, запровадження моделей та інструментів оцінки ризиків, проведення стрес-тестування. Це можливо тільки завдяки змінам у Законі «Про банки та банківську діяльність».

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базельський комітет банківського нагляду, Третя базельська угода (Third Basel Accord). URL: <http://www.bis.org>.
2. Directives 2006/48/EC of the European Parliament and of the Council of 14 June 2006 on the capital adequacy investment firms and credit institutions. [Електронний ресурс]/The European Parliament and the Council. 2006. URL: ec.europa.eu/finance/bank/regcapital/index_en.htm.
3. Directives 2006/49/EC of the European Parliament and the Council. The capital adequacy of investment firms and credit institutions/The European Parliament and the Council. URL: www.eur-lex.europa.eu.
4. Directive 2013/36/EU on access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms (CRD IV) / The European Parliament and the Council. 2006. URL: ec.europa.eu/finance/bank/regcapital/legislation-in-force/index_en.htm.
5. Directive 93/6/EEC of 15 March 1993 on the capital adequacy of investments firms and credit institutions. The European Parliament and the Council. 2006. URL: ec.europa.eu/finance/bank/regcapital/legislation-in-force/index_en.htm.
6. Regulation (EU) № 575/2013 on prudential requirements for credit institutions and investment firms (CRR). The European Parliament and the Council. 2006. URL: ec.europa.eu/finance/bank/regcapital/legislation-in-force/index_en.htm/.

7. Directive 2014/59/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 establishing a framework for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms [Electronic Resource] / The European Parliament and the Council. 2006. Available from: ec.europa.eu/finance/bank/regcapital/legislation-in-force/index_en.htm.

8. Постанова Правління НБУ № 312 від 12.05.2015 «Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12>.

9. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні № 368 // НБУ. 2001. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ

INNOVATIVE-INVESTMENT ACTIVITIES OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS

У статті визначено інноваційно-інвестиційну діяльність ТНК, розглянуто механізми фінансування інвестиційних проєктів, визначено низку чинників, що мають безпосередній вплив на збільшення ролі транснаціональних корпорацій у здійсненні інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність, що здійснюється ТНК, суттєво впливає на конкурентоспроможність країн у системі світового господарства, визначаючи лідируюче положення одних і відставання інших. Маючи велику частину науково-технічних кадрів і застосовуючи технічні знання в глобальному масштабі, ТНК є, по суті, найважливішими учасниками процесу формування глобальної інфраструктури технологічних нововведень. Незважаючи на конкуренцію, яку ТНК створюють для вітчизняних підприємств, переваги від такої співпраці все ж частково нівелюють пов'язані з цим недоліки. Зміцнення статусу транснаціональних корпорацій як одного з основних суб'єктів міжнародних відносин сучасності визначає актуальність дослідження ролі інноваційно-інвестиційної діяльності ТНК у світовій політиці.

Ключові слова: транснаціональні корпорації (ТНК), інновації, інноваційний проєкт, інвестиційна діяльність, прямі іноземні інвестиції.

В статье определена инновационно-инвестиционная деятельность ТНК, рассмотрены механизмы финансирования инвестиционных проектов, определен ряд факторов, имеющих непосредственное влияние на увеличение роли транснациональных корпораций в осуществлении инновационной деятельности. Инновационная деятельность, осуществляемая ТНК, существенно влияет на конкурентоспособность стран в системе мирового хозяйства, определяя лидирующее положение одних и отставание других. Имея большую часть научно-технических кадров и применяя технические знания в глобальном масштабе,

ТНК, по сути, являются важнейшими участниками процесса формирования глобальной инфраструктуры технологических новшеств. Несмотря на конкуренцию, которую ТНК создают для отечественных предприятий, преимущества от такого сотрудничества все же частично нивелируют связанные с этим недостатки. Укрепление статуса транснациональных корпораций как одного из основных субъектов международных отношений современности определяет актуальность исследования роли инновационно-инвестиционной деятельности ТНК в мировой политике.

Ключевые слова: транснациональные корпорации (ТНК), инновации, инновационный проєкт, инвестиционная деятельность, прямые иностранные инвестиции.

The article outlines the innovation and investment activities of TNCs, considers the mechanisms of financing of investment projects, identifies a number of factors that have a direct influence on increasing the role of transnational corporations in the implementation of innovation activities. Innovative activities carried out by TNCs have a significant impact on the competitiveness of countries in the world economy, identifying the leading position of one and the lag of others. With a large part of scientific and technical personnel and applying technical knowledge globally, TNCs are, in essence, the most important actors in the process of forming a global infrastructure for technological innovation. Despite the competition that TNCs create for domestic enterprises, the benefits of such cooperation still partially offset the shortcomings associated with it. Strengthening the status of transnational corporations as one of the main subjects of international relations of the present determines the relevance of the study of the role of innovation and investment activities of TNCs in world politics.

Key words: transnational corporations (TNCs), innovations, innovation project, investment activity, direct foreign investments.

УДК 330(341.1+322.2)(045)

Смагло О.В.

к.е.н, доцент фінансів

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Постановка проблеми. У зв'язку з постійним зростанням значення міжнародної співпраці транснаціональні корпорації захоплюють усе більшу частину ринку. Як і будь-яке явище, цей процес має як позитивні, так і негативні наслідки, але натепер ТНК є основним джерелом фінансу-

вання інноваційних проєктів. Зміцнення статусу транснаціональних корпорацій як одного з основних суб'єктів міжнародних відносин сучасності визначає актуальність дослідження ролі інноваційно-інвестиційної діяльності ТНК у світовій політиці.